racionalnog izbora i novim institucionalizmima, pod koje bi se mnoge odrednice iz ovoga *Pojmovnika* mogle podvesti (npr. interesi i institucije u stvaranju javnih politika, kritička točka, analiza troškova i koristi itd.). Prostora za dopunu ima i u skupini pojmova koji obrađuju promjene i faktore u stvaranju javnih politika. Ovisnost o prijeđenom putu (*path dependence*), tržišni neuspjesi (*market failure*), neuspjeh javnih politika (*policy failure*), terminacija politika (*policy termination*) i stvaranje politika utemeljeno na dokazima (*evidence-based policy making*) samo su neke od mogućih budućih odrednica.

Na koncu valja reći da nakon izdavanja *Pojmovnika javnih politika* više ne postoji izlika za iskrivljenu uporabu jezika i pogrešno tumačenje teorije i prakse javnih politika. Za svakoga ozbiljnog domaćeg istraživača javnih politika i ostale znatiželjnike *Pojmovnik* bi trebao postati nezaobilazna literatura.

Mario Munta

doi:10.5559/di.24.3.10

Árpád Hornyák HUNGARIAN-YUGOSLAV DIPLOMATIC RELATIONS 1918–1927

New York: Columbia University Press, 2013., 426 str., 3 zemljovida

Knjiga *Hungarian-Yugoslav Diplomatic Relations 1918–1927* [*Mađarsko-jugoslavenski diplomatski odnosi od 1918. do 1927.*] mađarskoga povjesničara Árpáda Hornyáka (Sveučilište u Pečuhu, Mađarska akademija znanosti) analiza je diplomatskih odnosa prije svega između Kraljevstva, odnosno Kraljevine SHS-a, i Mađarske od kraja Prvoga svjetskog rata do potpisivanja Mađarsko-talijanskog ugovora o prijateljstvu 5. travnja 1927., a u manjoj mjeri obrađeni su i odnosi navedenih država i susjeda, poput Čehoslovačke, Rumunjske, Bugarske, Grčke i Albanije (Austrija je bila prilično inertna na vanjskopolitičkom planu u međuratnom razdoblju, pa joj nije posvećeno mnogo prostora). Autor pritom prihvaća činjenicu da je nemoguće napraviti dublju analizu odnosa između navedenih država a da ih se ne smjesti u širi kontekst europske međuratne diplomacije i suparništva između velikih sila (Francuske, Italije, Ujedinjenoga Kraljevstva i sovjetske Rusije, odnosno SSSR-a), koje su prikazane kao vrlo utjecajni akteri na tom području. Valja napomenuti da autor zbog jednostavnosti rabi anakronistični naziv "Jugoslavija" za Kraljevstvo, odnosno Kraljevinu SHS-a. Knjiga se sastoji od predgovora i tri kronološki poredane cjeline, a na kraju se nalaze kazala osobnih imena i mjesta, bibliografske bilješke te zemljovidi.

U predgovoru autor izlaže svoje razloge zašto je odabrao upravo navedeno razdoblje, smatrajući da je 5. travnja 1927. datum kada su diplomatski odnosi između Mađarske i Kraljevstva/Kraljevine SHS-a definitivno krenuli novom, silaznom, putanjom. Usto iznosi mišljenje da je orijentacija vodstva Kraljevstva/Kraljevine SHS-a na Balkan umjesto srednje Europe jedan od najvažnijih faktora koji su oblikovali odnose između te dvije države. Autor smatra kako je činjenica što je Mađarska bila na poraženoj strani u Prvom svjetskom ratu uvelike oblikovala njezinu vanjsku politiku i ugled u međuratnom razdoblju, pa je ona tada bila znatno pasivnija i doživljavana kao manja prijetnja nego Kraljevstvo/Kraljevina SHS-a. Iako su bile na suprotnim stranama u Prvom svjetskom ratu te su im se na mnogim poljima interesi sukobljavali, Mađarska i Kraljevstvo/Kraljevina SHS-a bili su zanimljivi potencijalni partneri. Mađarska je Kraljev-

stvu/Kraljevini SHS-a mogla poslužiti za suzbijanje talijanskih pretenzija na Balkanu i potencijalnoga povratka Habsburgovaca na prijestolje, dok je Kraljevstvo/Kraljevina SHS-a Mađarskoj bila zanimljiva jer je imala izlaz na more, od okolnih država najmanju mađarsku manjinu te je nakon rata okupirala najmanji dio mađarskoga teritorija.

Prva cjelina, *Od liberalne demokratske revolucije do svrgavanja kuće Habsburg*, počinje prikazom političkoga stanja u Mađarskoj potkraj i neposredno nakon Prvoga svjetskog rata, uz osvrt na srpske planove o teritorijalnim zahtjevima i uspostavljanju južnoslavenske države koji su napravljeni još ujesen 1914. godine. Prvi problem koji je analiziran u ovoj cjelini jest složeni proces sklapanja mira između Mađarske i Kraljevstva/Kraljevine SHS-a, koji je posebno komplicirala činjenica što se Austro-Ugarska u trenutka sklapanja mira sa silama Antante zapravo već bila raspala, a u pozadini svega vladao je grabež za teritorijem koji su provodile države pobjednice u ratu te nadmetanje velikih sila oko toga koja će imati najveći utjecaj u regiji. Žarište analize jest na tome kako su se percepcije situacije svih aktera mijenjale iz dana u dan i kako su na to utjecale aktivnosti vojnih jedinica Mađarske i država koje su je okupirale nakon kraja Prvoga svjetskog rata.

Autor zatim analizira događaje u 1919. godini, koja je bila posebno turbulentna jer je tada prvi put došlo do promjene u mađarskoj vanjskoj politici. Mađari su se, naime, prestali oslanjati na velike sile kao zaštitnice, a vlada Kraljevstva SHS-a postrožila je svoju okupacijsku politiku u Mađarskoj. Usto je Italija postala važan faktor u odnosima Mađarske i Kraljevstva SHS-a zbog spora oko Rijeke. Te je godine došlo do još jednoga važnog zaokreta jer je stvorena Mađarska Sovjetska Republika. U ovom je kontekstu važna autorova analiza stava Kraljevstva SHS-a, koje je istodobno željelo spriječiti širenje boljševizma, ali nije izravno interveniralo u Mađarskoj te je čak njegovalo relativno dobre odnose s boljševičkom vladom. Autor uzroke toga vidi u problemu priznavanja Kraljevstva SHS-a od stranih sila (prvotno su ga bile priznale samo Sjedinjene Američke Države), orijentaciji vanjske politike Kraljevstva SHS-a prema Balkanu umjesto prema srednjoj Europi te strahu od povratka Habsburgovaca, zbog kojeg im je odgovarala slaba Mađarska.

Hornyák pridaje mnogo pažnje ulozi Rumunjske u odnosu između Mađarske i Kraljevstva SHS-a – Rumunji su bili vrlo važan čimbenik jer je njihova vojska okupirala velik dio Mađarske. Iako je mir u Trianonu vrlo važan za povijest Mađarske, on nije detaljno obrađen u ovoj knjizi, osim razmatranja o tome kako je rješenje većega dijela teritorijalnoga spora između Mađarske i Kraljevstva SHS-a usmjerilo daljnje sporove tih država na ekonomski plan (trgovačke povlastice) i pitanje vojnoga nadzora nad dijelovima Mađarske.

Idući događaj koji je detaljnije analiziran jest Sovjetsko-poljski rat i njegov utjecaj na zaoštravanje odnosa između Mađarske i Kraljevstva SHS-a. Zatim je prikazano stvaranje Male Antante 14. kolovoza 1920. godine (Čehoslovačka i Kraljevina SHS-a, od 1921. i Rumunjska). Ono je u kontekstu ove knjige važno, jer se nastankom Male Antante Mađarska našla izolirana, pa je (neuspješno) nastojala stvoriti savez s hrvatskim separatistima u Kraljevini SHS-a.

Zadnji dio ove cjeline odnosi se na danas uvelike zaboravljene pokušaje Karla IV. Habsburškog 1921. da obnovi Monarhiju, koji su mogli imati vrlo dalekosežne posljedice za Mađarsku i Kraljevinu SHS-a. Nakon tih pokušaja, koji su prijetili ozbiljnim narušavanjem versajskoga poretka, velike su sile nametnule Mađarskoj obvezu da mora zabraniti povratak bilo

kojem Habsburgovcu na vlast i da razoruža svoje trupe zbog prevencije mogućega puča, a sve je to posebno išlo na ruku Čehoslovačkoj i Kraljevini SHS-a.

Druga cjelina, *Nakon kraljevih pučeva*, počinje analizom vanjske politike Mađarske nakon Karlovih neuspjelih pokušaja povrataka na prijestolje. Definitivno odricanje Mađarske od Habsburgovaca poboljšalo je njezin međunarodni ugled, a došlo je i do preusmjeravanja težišta vladinih napora na unutarnjopolitička pitanja. Vanjska je politika pak preusmjerena na učlanjenje u Ligu naroda i stvaranje prisnijih veza s Njemačkom. Hornyák analizira i prvo ozbiljnije pogoršanje odnosa između Mađarske i Kraljevine SHS-a, koja se našla pritisnuta od Italije i Bugarske s jedne, te vlastitih separatista (koje su podupirali Mađari), s druge strane. Zanimljiva je autorova interpretacija pozitivnog odnosa članica Male Antante prema članstvu Mađarske u Ligi naroda, za koji smatra da je proizašao iz težnji članica Male Antante da imaju "pripitomljenu" Mađarsku umjesto "odbačene" i "osvetoljubive".

Idući predmet autorove analize u ovoj cjelini jest uspon Mussolinija u Italiji, koji je označio važan zaokret u odnosu Italije prema Balkanu. Važan je faktor bila i konferencija u Lausannei 1923., kojom je riješeno tzv. Istočno pitanje i pojačan utjecaj Francuske na Balkanu. Nakon dolaska "revanšista" na vlast u Bugarskoj, došlo je do ozbiljne krize u odnosu između Italije i Kraljevine SHS-a, koja je kulminirala Riječkom krizom i Rimskim ugovorom 1924. godine.

Zadnje pitanje analizirano u ovoj cjelini jesu mađarske vojne reparacije. Naime, spomenuti događaji utjecali su na politiku velikih sila u regiji, jer su rezultirali znatnim slabljenjem francuskog utjecaja. Mađarska je to iskoristila te se oslonila na talijanske i britanske interese kako bi od Lige naroda osigurala zajam. To ju je, naravno, gurnulo u sukob s Malom Antantom, koja je na kraju ipak morala popustiti zbog pritiska velikih sila i zbog činjenice što su i njezinim članicama bili potrebni zajmovi.

Treća cjelina u knjizi, *Detant*, počinje pregledom novoga političkog stanja u Europi 1924. godine. Najprije je opisano novo stanje u europskoj politici, koja je bitno promijenjena povratkom Njemačke kao aktivnoga čimbenika, pomirenjem sa SSSR-om te stanovitim oporavkom Turske. Sve navedeno utjecalo je i na poboljšanje odnosa između Kraljevine SHS-a i Mađarske, što je išlo u prilog Italiji, a na štetu interesa Francuske. Činjenica da Mađarskoj nije nikako bilo u interesu priključiti se Maloj Antanti spriječila je stvaranje prisnijih odnosa između nje i Kraljevine SHS-a.

Hornyák tvrdi da je u tom razdoblju Mađarska ponovno preuzela aktivniju vanjskopolitičku ulogu te čak pokušala uspostaviti bolje odnose sa SSSR-om, koji je bio zanimljiv partner jer nije priznao versajski poredak i jer je bio proturumunjski nastrojen. Uz stvaranje prisnijih veza s Njemačkom, Mađarska je tako željela smanjiti strani vojni nadzor nad svojim teritorijem, no bez uspjeha.

Idući događaji koje autor analizira jesu sukob Italije i Kraljevine SHS-a oko Albanije te neuspjeli britanski i talijanski pokušaji uključivanja Mađarske i Kraljevine SHS-a u "srednjoeuropski Locarno". Zatim analizira posljednji pokušaj poboljšanja odnosa između Mađarske i Kraljevine SHS-a, koji je vezan uz tzv. Francuski krivotvoriteljski skandal 1925., pokušaj revizije Trianona, koji je narušio ugled Mađarske među velikim silama.

Međutim, ti su pokušaji propali potkraj 1926., kada se Mađarska ponovno priklonila Italiji. Nakon sklapanja ugovora između Italije i Albanije, a zatim Mađarske i Albanije, Kraljevina SHS-a našla se "u okruženju". Tada je ona konačno odustala od pokušaja dogovora s Italijom te se o-

slonila na Francusku i Malu Antantu. U travnju 1927. u Rimu je potpisan Mađarsko-talijanski ugovor o prijateljstvu i to je na dulje vrijeme zapečatilo sudbinu pokušaja pomirenja Mađarske i Kraljevine SHS-a.

Hungarian-Yugoslav Diplomatic Relations 1918–1927 pruža vrijedne uvide u motivacije, planove i djelovanje glavnih tvoraca i aktera vanjske politike Kraljevstva/Kraljevine SHS-a i Mađarske s gledišta koje u hrvatskoj historiografiji nije uobičajeno. U knjizi se temeljito prati odraz političkoga pragmatizma na odnose dviju naoko suparničkih država, koje su ipak imale i mnogo zajedničkih interesa. Iako je knjiga prikladna prije svega za čitatelje s određenim predznanjem o glavnim političkim akterima u međuratnoj Mađarskoj i Kraljevstvu/Kraljevini SHS-a, mogla bi biti zanimljiva i širem čitateljstvu, jer je u njoj zorno prikazano i kako politički interesi često imaju prednost pred ideološkim faktorima i "tradicionalnim" (ne)prijateljstvima, što se najbolje odražava u relativno dobrim odnosima između Kraljevstva SHS-a i Mađarske Sovjetske Republike. Posebno vrijedi istaknuti autorove opise podjele unutar mađarske diplomacije, točnije između starih austrougarskih kadrova i novih kadrova koji su formirani nakon osamostaljenja. Možda su najupečatljiviji dijelovi knjige oni koji prikazuju do kolike su mjere velike sile projicirale svoju moć na prostor Balkana i srednje Europe, pred čime su manje države bile najčešće bespomoćne, osim ako nisu imale zaštitu neke od velikih sila, ali ni to nije bilo nikakvo jamstvo jer se konstelacija moći često mijenjala i, naravno, jer se interesi velikih sila i njihovih manjih "saveznica" često nisu poklapali.

Boris Blažina